

HADİSLER ÇERÇEVESİNDE MUGAYYEBÂT-I HAMSE MESELESİ

*Salih KARACABEY**

ÖZET

İnsanda, kendi dışında ama kendi hayatını etkileyen dünyayı ve varlıkları tanıma duygusu ağır basmaktadır. Bu nedenle gaybı bilme, bilinmeyi keşfetme arzusu insanoğlunun hiçbir zaman vazgeçemediği istekleri arasındadır. İlk devirlerde merak edilen ama keşfedilmeyen, belki de hiç bilinmeyecek olan meselelerde sadece arraf ve kahinler gibi söylediğinin bilimsel değeri olmayan kişilerin tahminlerine itibar edilmiştir. İslâm, ayet ve hadislerle, bilinmeyen alemin bir kısmını en azından bilgi düzeyinde gayb olmaktan çıkarmış ise de, dar kapsamlı da olsa insanın ulaşamayacağı bir gayb sınırı çizmiştir. Bunlar arasında özellikle "mugayyebât-ı hamse" (beş bilinmeyen) meselesi hadis ağırlıklı olarak bu makalenin konusunu teşkil etmektedir.

الملخص

يغلب في الإنسان حسن التعرف على العالم الكائنات حوله والتي تءثر في حياته. ولذلك فما زالت النزعة التي العالم بالغييب والإكتشاف للمجهول من رغبات الإنسان التي لا تتنازل عنها أبدا. في القرون الأولى كانت تتبدل أقوال وخرص الكهنة والعرافين الذين لا يحمل ما قالوه أية قيمة علمية في الأمور التي تثير العجب في الإنسان والتي ربما لاكتشف أبدا. وأخرج الإسلام قسما من العالم المجهول على الصعيد العلمي على الأقل من أن يكون غيبا ولكنه - وإن كان في إطار ضيق - رسم حدا للغييب لا يبلغه الإنسان. والمغيبات الخمسة على الخصوص من بين المغيبات الأخرى تشكل موضوع هذه المقالة من وجهة نظر الحديث الشريف.

* Dr.; U.Ü. İlâhiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi.

Mugayyebât-ı hamse meselesini, gayb problemi dışında ondan müstakil değerlendirmek mümkün değildir. Fakat hadisler çerçevesinde de olsa gayb ile ilgili her konuyu ele almak geniş bir çalışma gerektirir. Bu nedenle "gayb"ın ne olduğunu tanımaya yardımcı olacak kadar kısa bilgi verdikten sonra mugayyebât-ı hamse'yi hadisleri ön plana çıkararak değerlendirmeye çalışacağız.

A. GAYB NEDİR?

Gayb kelimesi lügat manası itibariyle kullanım yerlerine göre "batmak, kaybolmak, gıybet etmek, gizlenmek, uzaklaşmak, gözden kaybolmak" anlamlarına gelir.¹ Bu kelime Kur'ân ve hadiste de pek çok yerde birbirinden farklı anlamlarda kullanılmıştır. Örneğin Kur'ân'da "gıybet etmek, başkasının arkasından konuşmak"², bilinmeyen, görülmeyen alem,³ insanların vâkif olamadıkları gizli şeyler⁴ gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

Hadislerde de farklı kullanımlarına rastlamak mümkündür. Örneğin güneş batmak⁵,

Ayrı olmak, uzakta olmak: Bu manada Hz. Ömer şöyle demektedir: "Ensardan bir adam vardı. O, Rasulullah'tan ayrı ve uzakta olduğunda ben Rasulullah'nın meclisinde hazır bulunurdum... Ben uzakta olduğum zaman ise o hazır bulunur ve o gün meydana gelen şeyleri bana getirirdi"⁶

Şehadet'in zıddı, bulunmamak: "... Hayber fethinde bulunmayan bir kimseye Hayber ganimetlerinden bir şey ayırmadı..."⁷ Mesela: "Şahid gaibin görmediğini görür"⁸

Kaybolmak, duyularla idrakin ötesinde olmak: "... Eğer (avın) senden bir gün kaybolur da ondan senin okunun izinden başka bir şey görmez isen, istersen yel..."⁹

Güneş batmak: Hz. Peygamber: "Gece gelip gündüz gidince ve güneş batınca oruçlu iftar eder" buyurdu.¹⁰

Varlığı bilinen ama hali hazırda mevcut olmayan: "... Ondan mevcut olmayana mevcut olanla satmayın..."¹¹

¹ İbnü'l-Manzur, Lisânu'l-Arab, GYB Mad.

² Hucurât, 49/18.

³ Bkz.: En'am 6/73; Tevbe 9/94; Rad 13/9; Mü'minûn 23/95; Secde 32/6; Haşr 59/22 vs.

⁴ Bkz.: Hud 11/123; Nahl 16/77; Kehf 18/26; Neml 27/75.

⁵ Bkz.: Buhârî, Şehâdât, 11; Müslim, Siyam, 51-52; Nesâî, Mevakit, 43, 45; Tirmizî, Savm, 12; İbn Mâce, Salât, 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 16; V, 190.

⁶ Buhârî, Âhad, 1. Gayb kelimesinin aynı manada kullanıldığı başka hadisler için bkz.: Müslim, Fitne, 23; Ahmed b. Hanbel, V, 393.

⁷ Buhârî, Humus, 15. Kelimenin aynı manada kullanıldığı başka hadisler için bkz.: Tirmizî, Edeb, 1; Nesâî, Cenaiz, 52.

⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 83.

⁹ Müslim, Sayd, 6.

¹⁰ Müslim, Siyam, 51; Tirmizî, Savm, 12; Dârimî, Savm, 11. Lafzın aynı manada kullanıldığı başka hadisler için bkz.: Buhârî, Salâtü'l-Havf, 4.

Bu örneklerde görüldüğü gibi gayb kelimesinin çeşitli anlamları olmakla beraber, ortak paydası her ne suretle olursa olsun insanın görüş veya biliş alanına girmeyen şeydir.

Kur'ân'da gayb kelimesinin farklı kullanılış şekilleri ve kullanım yerlerine göre değişen anlamları bulunmaktadır.¹²

Gayb kelimesinin kullanıldığı yerlere dikkat edilirse "Kur'ân'a göre bir şey ya insanın tür olarak varlık sınırlarını aştığı için gaybdır... veya birey olarak taşıdığı türsel ve bireysel kapasitesini aşan -Kur'ân tabiriyle-şehadetteki gaybdır. Bu da zaman ve mekan açısından insanın içinde bulunduğu kişisel şartlarla ilgilidir."¹³ Kur'ân'da kullanılan türevleriyle birlikte gayb kelimelerini alt alta sıralamadan ana noktaları ile Kur'ân'ın gayb diye tabir ettiği bazı yönler ayetler ışığında bakıldığında Hz. Peygamber'in beş bilinmeyenle ilgili açıklaması daha iyi anlaşılabilir.

Kur'ân'da Zekeriyâ, Yahya ve Meryem kıssaları anlatılırken bunlarla ilgili haberlerden sonra Allah şöyle buyuruyor: "Ey Muhammed! Bu sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin. Çekişirlerken de orada bulunmadın"¹⁴ Yusuf kıssası anlatıldıktan sonra sonunda "Ey Muhammed! Sana böylece vahyettiklerimiz gayba ait haberlerdir. Onlar elbirliği edip düzen kurdukları zaman yanlarında değildin"¹⁵

Bu ayetlerde görüldüğü gibi Allah, geçmişe ait haberleri de Hz. Peygamber'e vahyen bildirdiğini¹⁶ ifade etmek suretiyle birincisi insanın bilmediği şeyin gayb olduğunu, ikinci olarak da gaybın bir kısmını Hz. Peygamber'e vahyen bildirdiğini ifade etmektedir.

"Görüleni de görülmeyeni de bilen yüceler yücesi Allah'a göre aranızdan sözü gizleyen ile açığa vuran ve geceye bürünerek gizlenip gündüzün ortaya çıkan arasında fark yoktur"¹⁷ ayetlerinde gizli ve sır gibi başkalarından saklanabilen bazı şeylerin insanlar için gayb olabileceği aynı zamanda gaybın sahibi olan Allah için bunların gizli kalmayacağı belirtilmektedir.

Yine aynı kapsamda Yusufun kardeşine hırsızlık isnadında diğer kardeşlerinin olayın içyüzünü bilmedikleri için kabullenmeleri, ve "bu bildiğimizden başka bir şey görmedik, görülmeyeni (gaybı) da bilmeyiz"¹⁸ Ayetinde de belirtildiği gibi, başka bazı ayetlerde de "gayb" ve zıddı olan

¹¹ Buhârî, Büyü, 78; Müslim, Mûsakat, 76; Nesâî, Büyü, 47; Tirmizî, Büyü, 24; İmam Malik, Muvatta, Büyü, 30.

¹² Toplu bilgi için bkz.: Çelebi, İlyas, İslâm İncancında Gayb Problemi, 64-65.

¹³ Albayrak, Sadık, Kur'ân'da İnsan-Gayb, 94.

¹⁴ Âl-i İmrân 3/44.

¹⁵ Yusuf 12/102.

¹⁶ Örnek olarak ayrıca bkz.: Kehf, 18/26; Hud 11/49.

¹⁷ Rad, 13/9-10. Ayrıca Tevbe 9/105

¹⁸ Yusuf 12/81.

“şehadet” birlikte kullanılmakla Allah'ın her ikisini de bildiği ifade edilmektedir.¹⁹

Ayet ve hadislerden örnekler ile hangi anlamlara geldiğine dikkat çekilmek istenen gaybın genel çerçevesini çizmek gerekirse, konuyla ilgili bazı görüşler verilebilir: "Zahirî ve batinî duyularımızın alanı dışında kalan gizli olan ve akıl yoluyla da idrak edilemeyen şey neler'dir"²⁰ Kapsamını yoğunlaştırarak bazı alimlerin yaptığı tarif de: "Hiçbir mahlukatın ilminin ulaşamayacağı, zahirî ve batinî hislerle kavrama imkanı bulunmayan, delili ve emaresi olmayan, insan bilgisinin taalluk etmediği ve Allah'ın bilinmesini insanlardan gizlediği varlık ve işler'dir"²¹ Bu tarif esas alınırsa özellikle son bölümündeki ifade sebebiyle mugayyebâtın sınırları daraltılabilir. Gaybı tarif ederken insan unsurunu da gözden uzak tutmamak gerekir. O nedenle "insanın, varlık şartlarının sınırlılığında, zaman ve mekanla kayıtlı bulunuşundan ötürü onun bilmediği, görmediği ve gizli kalan her şeydir"²² Bu tarif çerçevesinden bakılınca zaman içerisinde insanların muttali olabilecekleri gayb da vardır. Öyle olunca gaybın:

a- Gayb-ı mutlak

b- Gayb-ı izafi ayrımını²³ zikretmek gerekir.

Mutlak gayb Allah'tan başka kimsenin bilmediği, izafi gayb ise genel olarak Allah'ın dışındaki varlıkların (insan, melek, cin vb.) bilecekleri gaybdır.²⁴ Özellikle Allah'dan başka hiç kimsenin bilgi sahibi olmadığı kıyametin ne zaman kopacağı meselesi de içinde zikredilen "beş bilinmeyen" mutlak gayb grubu içinde değerlendirilmektedir.²⁵

İnsan, yapısı, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği içinde yaşadığı evrende bilmediklerini öğrenme hatta kendi ve görebildiği güçler dışında başka varlıkları keşfedip onlardan yararlanma ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç onu fal vb yollara müracaat etmeye, bazan tabiatta etkisine inanılan ama herkesin irtibat kurmadığı güçleri devreye sokmaya sevk etmiştir. Bu amaçla bir dönem arraflar, nazır (bakıcı)lar, ehl-i zecr, ehl-i tak, mecnunlar²⁶ vs'den, daha sonraları da bilim ve teknolojinin sağladığı imkanlardan yararlanma yoluna gidilmiştir. Böylece herkes tarafından bilinmeyen bazı şeyler hakkında elde edildiği öne sürülen bilgiler sebebiyle gaybın sınırları tartışılmaya başlanmıştır. Bunlar arasında özellikle mugayyebât-ı hamse (beş bilinmeyen) vardır.

¹⁹ Bkz.: En'an, 6/73; Tevbe 9/94; Mu'minân 27/92; Secde 32/6; Zümer 39/46.

²⁰ Çelebi, a.g.e., 69.

²¹ Neseî, el-Medârik, III, 219; R. Rıza, el-Menâr, VII, 422.

²² Albayrak, age., 283.

²³ İbn Arabî, Kitâbu'l-Celâle, 32.

²⁴ Bkz.: Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VII, 4869.

²⁵ İlyas Çelebi, Mutlak Gayb başlığı altında bu konyu işlenmektedir. bkz.. İslâm İnancında Gayb Problemi, 75 vd.

²⁶ Bkz.: İbn Haldun, Mukaddime, 385-386.

B. MUGAYYEBÂT-I HAMSE (BEŞ BİLİNMEYEN)

Beş bilinmeyen diye İslâm alimleri arasında şöhret bulan mesele:

- 1- Kıyametin ne zaman kopacağı,
- 2- Yağmurun ne zaman yağacağı,
- 3- Hamilelerin ne doğuracağı,
- 4- Yarın kimin ne kazanacağı,
- 5- Kimin nerede öleceği meselesidir"²⁷

Bu meselenin naslardan delili Lokman Suresi'nin son ayeti ve konuyla ilgili hadislerdir. İlgili ayet şöyledir: "Kıyamet vakti hakkında bilgi ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir, rahimlerde olanı O bilir, hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez, hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah herşeyi bilendir, her şeyden haberdardır"²⁸ Görüldüğü gibi ayette gayb zikredilmemektedir.

Ayrıca "yağmuru O indirir" ve "rahimlerde olanı O bilir" ifadelerinde de Allah'dan başkasının bunları bilemeyeceği ve bunların gayb kapsamında değerlendirildiği gibi bir ibareye zahiren rastlanılmamaktadır. Fakat müfessirler bu ayetin sebab-i nüzûlü ile ilgili olarak şu olayı naklederler:

"Haris b. Ömer b. Harise, Hz. Peygamber'e gelerek "Ey Allah'ın elçisi! Bana kıyametin ne zaman kopacağını, ben tohum ekтім ama gök yağmuru geciktirdi, ne zaman yağmur yağacağını, karım şu anda hamile ne doğuracağını, ben dün yaptığımı biliyorum yarın ne yapacağımı, nerede doğduğumu biliyorum ama nerede öleceğimi bana haber ver" demiş, ayet bu sebeple nazil olmuştur.²⁹ Müfessirlerin ayetin nüzul sebebi olarak bu olayı kabul etmeleri başka şey söylemeseler bile -aksini iddia etmedikleri sürece- ayette zikredilen beş hususun gayb kapsamına girdiği kabul ettiklerini gösterir. Kaldı ki, bazı müfessirler bunların gayb kapsamında olduğunu açıkça savunmaktadırlar.³⁰

Bununla ilgili ikinci kaynak hadislerdir. Şöyle ki, hadislerde "Beş şeyi Allah'tan başka kimse bilemez" buyrulmaktadır. Cibril Hadisi diye meşhur olan hadisin son bölümü bu mesele ile ilgilidir. Cebrail önce sorduğu iman, islam ve ihsanla ilgili sorulara cevaplar aldıktan sonra "Kıyamet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Hz. Peygamber: "Bu konuda kendisine sorulan sorandan daha bilgili değildir ama sana bazı alametlerini haber vereceğim" buyurduktan sonra bazılarını söylemiş, sonunda "Beş şeyi Allah'tan başkası

²⁷ Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi, I, 127-128.

²⁸ Lokman 31/34.

²⁹ Vâhidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed, Esbâbu'n-Nuzûl, 198-199; Zemahşeri, Keşşâf, III, 238; İbn Kesir, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azim, III, 455, Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VI, 3852.

³⁰ Bkz.: Zemahşeri, Keşşaf, III, 238-239; Neseî, Tefsîru'n-Neseî, III, 286.

bilmez" buyurup bu ayeti (Lokman 31/34) okudu.³¹ Cebrail'in sorusunun doğrudan "Kıyametin saati ne zamandır?" tarzında olduğuna göre bu konuda Hz. Peygamber şayet sadece kıyameti belirtmek istemiş idi, Mekki olmak hasebiyle bu olaydan önce nazil olduğu açıkça belli olup kıyametin kopma zamanını sadece Allah'ın bildiğini belirten başka ayetlerden³² birini okuyabilirdi. Hz. Peygamber'in bunlar arasından sadece Lokman Suresinin ilgili ayetini seçmiş olması ve ayeti zikretmeden önce de "beş şeyi" diye kayıtlaması her halde konu üzerinde düşünmeyi gerektirecektir. Ayrıca Buhârî, "Gaybın anahtarları O'nun katındadır. Onları ancak O bilir"³³ ayetinin tefsirinde "Mefâtihu'l-Gayb" ifadesini Hz. Peygamber'in Lokman Suresi'nin son ayeti ile tefsir ettiğini³⁴ şu hadisi delil getirerek açıklamaktadır: "Rasulullah, gaybın anahtarları beştir; Kıyametin vakti hakkında bilgi ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir. Rahimlerde olanı O bilir. Hiçkimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, herşeyden haberdardır"³⁵ buyurdu.³⁶

Bunların dışında ilgili ayet zikredilmeden sadece hadislerde de bu beş şey "Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği beş şey" olarak zikredilmektedir.³⁷ Burada nakledilen hadisler Lokman Suresinin ilgili ayetinin tefsirinde dikkate alınmak durumundadır. Çünkü "ayet-i kerimede bu mana "Yağmuru Allah yağdırır" nazm-ı şerifi ile eda buyrulmuş olup Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği musarrah değilse de Kur'ân'ı müfessir olduğundan nüzûlü gays ilminin de Allah'a mahsus olduğunda şüphe yoktur".³⁸ Elmalılı da hükmün ayetteki diğer şeyleri de kapsadığını açıklamak için, "Ayetteki ihtisâsın vechine gelince Alûsî'nin beyanına göre bunun manası, ism-i celilin takdimiyle haberlerin cümle halinde takviyesi hüküm tarzında vaki olmasında gözetilmiştir. Fakat birinci cümlenin haberinde "indehu" zarfının takdimiyle kasır zahir ise de diğerlerinde fahvayı kelâm ile az çok işaret halindedir ki mana şu oluyor; o saat ne zaman denilse her halde Allah, saate ilim ancak O'nun yanındadır. "Yağmuru O yağdırır" O halde ne zaman, nereye, ne miktar ve ne suretle yağdıracağını da tamamıyla O bilir."³⁹ demektir. Elmalılı bu görüşünde yalnız değildir.⁴⁰

³¹ Buhârî, İman, 37; Tefsîru Sure 31/2; Müslim, İman, 5/7; Nesâî, İman, 6, Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 319; İbn Mende, Kitâbu'l-İmân, I, 151-153.

³² Bkz.: Araf 7/187, Fussilet 41/47; Zuhuruf 43/85.

³³ Enam 6/59.

³⁴ Bkz.: İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, I, 204.

³⁵ Lokman 31/34.

³⁶ Buhârî, Tefsîru Sure 6/1. Bu hadisi farklı isnadlarla Ahmed b. Hanbel de İbn Ömer'den nakleder. Bkz.: Müsned, II, 24, 58, 122; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, VII, 89-90. Ayetin tefsiri için bkz.: Yazır, age., III, 1947.

³⁷ Bkz.: Buhârî, İstisâka, 29, Tefsîru Sure 13/21; Ahmed b. Hanbel, IV, 13.

³⁸ Ahmed Naim, Tecrid-i Sarih ve Tercemesi, III, 311.

³⁹ Yazır, age., VI, 3854.

⁴⁰ Bkz.: İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, I, 205.

Muğayyebât-ı hamse meselesi gündeme geldiğinde birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış gibi görünen iki görüşün ağırlık kazandığı dikkat çekmektedir. Aslında konunun temelinde gayb meselesine bakışın da etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz. Değerlendirme sonraya bıkılarak farklı iki görüş kaba çizgilerle özetlenirse:

1- Ayette Zikredilen Beş Şeyin Muğayyebâttan Olduğunu

Kabul Edenler:

Bu görüşün sahibi müfessirler özellikle ayetin sebab-i nüzûlünde nakledilen olayı, Hz. Peygamber'in "Gaybın anahtarı beştir" buyurduktan sonra bu ayeti okuduğunu dikkate alarak ve sahabeden de benzer görüşlerin varid olduğunu da nakletmek suretiyle bu beş şeyin tamamını bilinmeyenler arasında kabul etmekte ve izahlarını da bu doğrultuda yapmaktadırlar.⁴¹ Hadis şarihleri de zikredilen beş şeyin bilinmeyeceği, hatta bunun iddiasının bile doğru olmadığı,⁴² tecrübeye dayanarak yağmurun yağacağı zaman ve annenin karnının dıştan görünüşüne bakarak bebeğin cinsiyeti hakkında tahminde bulunmanın kişinin imanına bile zarar verebileceği iddiasında bulunanlar, mevcuttur.⁴³ Özellikle bu tahminlerin ilim ifade etmemesi yanılma payının bulunmasındandır. Şu görüş bunun isbatı durumundadır: "Rasadat-ı havaiyye hakkında ne kadar malumat cem ederlerse etsinler 24 saatlik zaman hakkında verdikleri hükümler hads ve tahmin derecesinde olup yüzde yüz isabetleri temin edilemez".⁴⁴

Bu konularla ilgili tahmin yürütme ve bilinebildiği iddiası çok eskilere dayanmasına rağmen, teknolojik gelişmelerin de yardımıyla yapılan tahminler daha geniş bir kitlenin bu görüşleri kabule meyletmesi, muğayyebât-ı hamsenin tamamının bilinmeyeceğini kabul edenlerden bazılarını bu konuda daha net tavır almaya sevk etmiştir. Şöyle ki; "Bize sunmuş olduğu ilmin dışında Kur'ân, insan aklının erişemeyeceği ve ancak ilahi ilmin geçerli olduğu yasak bir bölgenin var olduğunu bildirir. O günden bugüne insanoğlu bu yasak bölgeye nüfuz etmeye muvaffak olabilmemiş midir? O istediği kadar "X ışınları" keşfetsin yine de ana rahmindeki çocuğun şeklinin, renginin ve cinsiyetinin ne olacağını hiçbir zaman kesin olarak bilemeyecektir. O dilediği kadar meteoroloji istasyonları kursun, elde edeceği hava raporları yine de bir tahminden öteye gitmez."⁴⁵ Bu iddianın çok köşeli gözüküşü açıktır. Bu yorumlarda ana rahimdeki çocuğun bilinmeyen yönü sadece cinsiyete bağlanmamak suretiyle karşı iddia zayıflatılma amacı güdülmüş olabileceği düşünülebilir. Nitekim "henüz ana

⁴¹ Bkz.: Zemaşerî, age., III, 238-239; İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, III, 454-455.

⁴² İbn Hacer, age., I, 204.

⁴³ Bkz.: Aynî, Umde, XV/III, 313; XIX, 113; Davudoğlu, Müslim Şerhi, I, 127-128.

⁴⁴ Ahmed Naim, age., III, 311.

⁴⁵ Draz, Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru, 194-195.

rahminde duran ceninin erkek mi dişi mi, said mi şaki mi olduklarını, ahlak ve şemailleri ve saireleri alem-i şuhuda çıkmadan kimsenin malumu değildir"⁴⁶ savunması bunu gösterir.

2- *Ayeti Sadece Kendi Lafızları ile Değerlendirme*

Görüşünde Olanlar:

İlgili ayet müstakillen ele alındığında içerisinde zaten gaybıla ilgili bir ifade yoktur. En kesin olanı "Kıyametin ne zaman vuku bulacağı bilgisinin Allah katında olduğu ile hiçbir nefis yarın ne kazanacağını ve nerede öleceğini bilmeyeceği hükümleri vardır. Diğerleri ise "Yağmuru O indirir" ve "Rahimlerde olanı O bilir" ifadeleridir ki, bunlarda da başkasının bunların zamanını veya bazı özelliklerini bilemeyeceği manası ayetin lafzında yoktur. Böyle olunca ayette zikredilenlerden bilinmeyenler sadece üç tanedir.⁴⁷ Diğer ikisi bilinmeyen şeylerden değildir. Dolayısıyla ayette geçen beş şeyin hepsini bilinmeyenler arasında değerlendirmek "lugat ve nahiv bakımından hamledilmesi imkansız manaları ayete vermek"⁴⁸ olarak algılanmaktadır. Son teknolojik gelişmeler de bu görüşte olanların kanaatini pekiştirme ve daha bir cesaretle savunma imkanı vermiştir. Hava tahminlerinde eskiye göre daha çok isabet hatta mevzi yerlerde suni tohumlama ile yağmur elde etme imkanları, ultrasonografi ile belli bir dönemden sonra çocuğun cinsiyetinin görülebilmesi hatta daha ileri giderek "X" "Y" kromozomlarına müdahale ederek azru edilen cinsiyette bebeğe sahip olma çabaları da bu iki hususun gayb kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini savunmada yardımcı olmaktadır. Böyle olması meseleyi bir yönüyle Allah'ın kudretine bağlamaya engel teşkil etmemektedir. Zira şu değerlendirme bunu gösterir:

"Kanaatimize göre ayette yağmurun indirilişinin Allah'a isnadından söz ediliyor. Oysa müfessirlere yorumunda, yağmurun ne zaman yağacağı gibi bir problem ihdas edilmiş. Bize göre "Yağmuru Allah indirir" ifadesinde bir gariplik yoktur ve burada bir şeyin bilinmesi veya bilinmemesi gibi bir epistemolojik meselenin varlığından söz edilemez. Teknolojik ilerlemeler sonucu fevkalade mevzi olarak sınırlı bir bölgeye yağmurun yağmasını sağlamak da "Yağmuru O indirir" ibaresine zarar vermez. Çünkü alemi yaratan ve ona belli kanunları koyan Allah'tır. İnsanlar Allah'ın koyduğu bu fizik kanunları çerçevesinde birşeyler yapabilmektedirler. Bu bakımdan Allah Teala'nın alanına müdahale yoktur."⁴⁹ Üstelik "Kuran, insanı tabiat kanunlarını bulup onları insanların istifade etmeleri için kullanmaya davet eder. Allah spermin dişi yumurtasını

⁴⁶ Ahmed Naim, age., III, 311. Ayrıca bkz.: Yazır, age., VI, 3854.

⁴⁷ Bkz.: Tabatabai, el-Mizan, XVI, 251-252; Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, VII, 80-81.

⁴⁸ Akdemir, İlmî Tefsir Hareketinin Değerlendirilmesi, s. XXIX.

⁴⁹ Albayrak, Halis, Kur'an'da İnsan-Gayb İlişkisi, 140-141.

aşlamak için belli kanunlar yapmıştır. Gereken gelişim devrelerinden sonra ana rahmindeki bebek olgunlaşmaya başlar. Bu konuda Kur'an açıklık getirerek der ki: "Böylece tayin ettik (bu kanunları) ne güzel ölçücüyüz biz" (Mürselat 23). Bu hadd-i zatında insanın gelişim kuanlarını bulamayacağı ve bir spermle yumurta birleştikten sonra belli bir sıcaklıkta ve şartlar dahilinde belli maddelerin mükemmel bir bebek yapacağını bilemeyeceği anlamına gelmez. Böylece bu kanunları uygulayınca mesela bir tüp içerisinde bebek yapamayacağı anlamını vermez. Bir çok kimse bunu Allah'la yarış etmek, işine karışmak ve uluhiyyetine ortak olmak diye anlamaktadır. Fakat asıl endişe tabiatı ortadan kaldırmak veya Allah'ın kanunlarını taklit etmesi değildir. Çünkü zaten Kur'an insanı buna teşvik etmektedir. Aksine asıl korku, insanın şeytanla yarışa kalkıp tabiatı bozukluklar çıkarması ve böylece ahlak kanunlarını çiğnemesidir.⁵⁰

Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı gibi, günümüz bilim ve teknolojisinin insana açtığı yeni ufuklar çerçevesinde belli şeylerin bilinebilmesi bu izahlarla ayetlere de aykırı telakki edilmemektedir.⁵¹

DEĞERLENDİRME

İster mutlak ister izafi olsun, Allah gaybın her türlüünü bilir. Genel manada gaybı sırf Allah'ın bildiğine dair ayetler mevcuttur.

"Gaybın anahtarları O'nun katındadır, onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı bilir. Düşen yaprağı, yerin karanlıklarında olan taneyi, yaşı kuruşu ki -apaçık kitaptadır- ancak O bilir."⁵²

"De ki: Göklerde ve yerde, Allah'tan başka kimse gaybı bilmez. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler"⁵³ Bu ayetler gaybı Allah'tan başkasının bilmediğini göstermektedir.

Ayrıca; "De ki, size, Allah'ın hazineleri yanımdadır, demiyorum, gaybı da bilmiyorum. Size ben meleşim, demiyorum. Ben ancak bana vahyolunana uyuyorum..."⁵⁴ ayetinde gaybı ancak Allah'ın bildiği ve bu bilgiye peygamberin dahi ortak olmadığı ifade edilmektedir. Bir de Hz. Aiş'e'nin "Her kim sana "Muhammed Mıraç gecesinde Rabbini gördü" derse yalan söylemiştir. Çünkü Allah, "Gözler O'nu idrak etmez"⁵⁵ buyuruyor... Yine sana kim Muhammed'in gaybı bildiğini anlatırsa muhakkak o da yalan söylemiştir. Çünkü Allah "Gaybı Allah'tan başka kimse bilmez

⁵⁰ Fazlurrahman, Ana Konularıyla Kur'an, 60-61.

⁵¹ Bkz.: Kutub, Fi Zilal'il-Kur'an, XI, 493.

⁵² Enam 6/59.

⁵³ Neml 27/65.

⁵⁴ Enam 6/50. Benzer ayet için bkz.: Hud 11/31.

⁵⁵ Enam 6/103.

buyuruyor⁵⁶”, değerlendirmesi⁵⁷ ayetlere dayanarak Hz. Peygamber'in gayba dair bilgisinin olmadığı görüşünde olduğunu gösteriyor. Fakat Buhari'nin bilinmeyen Beş Gayb'ı naklettiği hadisin bab başlığına aldığı⁵⁸ "O bütün gaybı bilendir. Öyle ki gaybına kimseyi muttali etmez. Ancak peygamberlerden bildirmek istediği bunun dışındadır"⁵⁹ ayetlerinde açıkça görüldüğü gibi Allah, bazı bilgileri elçilerine vermektedir. Yani (Allah, bütün gaybı bilir. Gaybın izafisini de mutlakını da bilir. Paygamberlere ise gaybtan bazı şeyleri izah eder. Henüz vücûda gelmeyen şeyleri açıkça bildirir. Bunlar peygamberin mucizeleri türünden olabileceği gibi Allah'ın bildirdiği hükümler, kurallar ve tekliflere ait bilgiler de olabilir. Böylece aslında peygamber gaybı bilmiş olmaz. Sadece kendisine haber verilmiş olan kısmını bilir.⁶⁰ Böylece gaybın bilinemeyeceği ile Hz. Peygamber'in gayb bilgisi meselesi de çözülmüş olur. Bu çerçeveden bakınca kıyamet alametleri, yağmurun önceden tahmini ve rahimdeki kilerin ne olduğun bilinmesi gibi gayb niteliğindeki meseleler de daha iyi anlaşılabilir.

1- Kıyametin Ne Zaman Kopacağı:

Diğer bilinmeyenler gibi kıyametin ne zaman kopacağı meselesi de sık sık gündeme gelmiştir. Bununla ilgili sorular ve üzerinde yapılan yorumlar İslam'ın gelişi ile de başlamış değildir.⁶¹

Kur'ân'ın bu meseledeki tavrı zamanı bildirmek olmayıp vukuunun kesin olduğunun teyidinden ibarettir, denilebilir. Cibril hadisinde "kıyamet ne zamandır" sorusunun cevabı Hz. Peygamber tarafından "bu konuda sorulan, sorandan daha bilgili değildir" şeklinde verilmiş, hemen peşinden kıyamet kopmadan önce meydana gelecek bazı alametler sayıldıktan sonra "kıyametin vakti hakkında bilgi ancak Allah katındadır..."⁶² ayeti okunmuştur.

Hadisin, Nesâî'nin Sünenindeki rivayetinde; bu soru üzerin Hz. Peygamber'in başını öne eğdiği ve sustuğu, Cebrail soruyu üç kez tekrar ettikten sonra başını kaldırıp "Bu konuda sorulan, sorandan daha fazla bilgi sahibi değildir. Fakat onun (kıyamet zamanının) kendileri ile bilinebileceği alametleri vardır..." buyurarak bunlardan bir kısmını zikrettikten sonra ilgili ayeti okuduğu nakledilmektedir.⁶³ Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde de Hz.

⁵⁶ Naml 27/65.

⁵⁷ Buhârî, Tevhid, 4. Bu hadisin diğer rivayetlerinde tebliğle ilgili ziyadeler de mevcuttur. Bkz.: Buhârî, Tefsir 53/1; Müslim, İman, 287.

⁵⁸ Bkz.: Buhârî, Tevhid, 4.

⁵⁹ Cın 72/26-27.

⁶⁰ Özetlenerek alındı. Bkz.: Yazır, age., VIII, 5414-15.

⁶¹ Çünkü bununla ilgili haberlerin bir kısmının İsrailiyat olduğu da bilinmektedir. Bkz.: Reşit Rıza, el-Menar, IX, 470.

⁶² Lokman 31/34.

⁶³ Nesâî, İman, 6.

Peygamber, "... istersen kıyamet kopmadan önce meydana gelecek alametleri anlatırım" buyurmaktadır.⁶⁴ Ayrıca Hz. Peygamber'in "şunlar olmadan kıyamet kopmaz..." buyurduğu pekçok şey hadis kaynaklarında zikredilmektedir. Mesela;

1. Yeryüzünde "Allah" diyen kimsenin kalmaması⁶⁵
2. Önceki ümmetlere benzemek⁶⁶
3. Kıldan mamul nalın giyen..."Türklerle" savaş,⁶⁷
4. Kahtan'dan bir adamın çıkıp sopasıyla insanları batıya sürmesi,⁶⁸
5. Yahudilerle savaş,⁶⁹
6. İsa'nın nüzulü,⁷⁰
7. İmin yok olup cehaletin ortaya çıkması, açıktan içki, zina gibi günahların artması. Kadın nüfusunun erkeğe göre artması,⁷¹
8. Kabirdekilere gıpta edilmesi⁷²
9. İnsanları doğudan batıya süren bir ateş,⁷³
10. İki büyük fırkanın savaşması,⁷⁴
11. Güneşin batıdan doğması,⁷⁵
12. Mal çoğalıp zekata muhtaç kimsenin kalmaması,⁷⁶
13. Yeryüzündeki insanların şerlilerinin kalması⁷⁷ gibi. Bu listeyi uzatmak mümkündür.⁷⁸

Herbiri müstakil ve kapsamlı bir çalışma konusu olabilecek kadar hakkında fazla rivayet bulunan kıyamet alametlerine dair sahih hadislerde⁷⁹ kıyametin tam zamanını bildiren⁸⁰ haberler rastlanmamaktadır.⁸¹ Bu ayet ve hadislerde kıyametin zamanının verilmediğine kesin olarak dikkat edilmekle

⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 319. "Bunlardan iki alamet söylerim." Bkz.: ayrıca IV, 129, 164.

⁶⁵ Müslim, İman, 234.

⁶⁶ Buhârî, İtisam, 14.

⁶⁷ Buhârî, Menakib, 25.

⁶⁸ Buhârî, Menakib, 7.

⁶⁹ Buhârî, Cihad, 94.

⁷⁰ Buhârî, Melahim, 31.

⁷¹ Buhârî, Hudud, 20.

⁷² Buhârî, Fiten, 22.

⁷³ Buhârî, Fiten, 24.

⁷⁴ Buhârî, Fiten, 25.

⁷⁵ Müslim, İman, 248.

⁷⁶ Müslim, Zekat, 60-61.

⁷⁷ Müslim, İmaret, 176.

⁷⁸ Bkz.: Buhârî, Fiten, 26; Ebû Davud, Fiten, 1; Melahim, 8, 12, 16; Tirmizî, Fiten, 19; İbn Mace, Mukaddime, 1; Fiten, 36; İmam Malik, Cenaiz, 45.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, II, 271, 313, 398, 417, 530.

⁸⁰ Bkz.: Ebû Davud, Melahim, 18. (Fakat bu hadisin bu manada tarih bildirmediğın anlamak çok zor değildir).

⁸¹ İbn Hacer, age., XVIII, 129.

birlikte, sahih hadislerde bazı alametlerin bildirilmiş olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Çünkü bu haberlerin müşahedeye dayandığı söylenemez.

2. Yağmurun Ne Zaman Yağacağı:

Birçok olayda olduğu gibi yağmurun yağması konusunda da insanların atalarından getirdikleri değişik inançlar vardır. Bunun bir örneği hadiste şu şekilde belirtilmektedir: "Zeyd b. Halid el-Cüheni şu haberi nakleder: "Rasulullah, Hudeybiye'de geceleyin yağan yağmurdan sonra bize sabah namazını kıldırdı. Namaz bitince yüzünü cemaate döndürdü ve: "Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu, diye sordu. "Allah ve Rasülü daha iyi bilir" dediler. Buyurdu ki: "Kullarımdan kimi bana inanmış, kimi de kafir olarak sabahladı. Her kim Allah'ın büyük nimeti ve rahmeti ile üzerimize yağmur yağdı; dediyse, işte o bana iman etmiş; yıldızla iman etmemiştir. Her kim de, filan yıldızın doğup batması ile üzerimize yağmur yağdı; dedi ise, işte o da bana iman etmemiş, yıldıza iman etmiştir."⁸²

Burada belirtildiğine göre yağmurun yağmasının sebebi olarak farklı inanışları taşıyan kimseler mevcuttur. Ancak doğrusunun Allah'ın takdiri ile yağmurun yağacağı ve yağmur yağdırma işini Allah'tan başkasına izafe etmemek gerektiği yolunda da bilgi ve ikaz bu hadisin muhtevasında mevcuttur.⁸³ Buhârî, bu hadisi naklettikten sonra "Allah'tan başka hiçkimse yağmurun ne zaman geleceğini bilmez" bab başlığını açarak şu hadisi nakleder: "İbn Ömer, Hz. Peygamber'den "Gayb anahtarları beştir. Onları Allah'tan başkası bilmez: Yarın ne olacağını hiçkimse bilmez, rahimlerde olan şeyi hiçkimse bilmez, hiçbir nefis yarın ne kazanacağını bilmez, hiçbir nefis nerede öleceğini bilmez, hiçbir kimse yağmurun ne zaman geleceğini bilemez" buyurduğunu nakletti."⁸⁴

Bilindiği gibi ayette zikredilen "Yağmuru O indirir" ibaresidir. Hadiste hiçkimsenin yağmurun zamanını bilemeyeceği zikredilmektedir. Kıyametin kopması ile ilgili hususta da Hz. Peygamber "O konuda bilgi sahibi olmadığını vurguladıktan sonra bazı alametlerini haber vermekteydi" Yağmurun yağması konusunda bazı alametlere Hz. Peygamber'in itibar ettiği gibi⁸⁵ ayetlerde de yağmurun yağacağını henüz yağmadan önce bildiren alametlerin olduğu haber verilmektedir. Örneğin:

"Rüzgarları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O'dur. Sonunda onlar (o rüzgarlar) ağır bulutları yüklenince onu ölü bir memleketle sevkederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkartırız."⁸⁶

⁸² Buhârî, İstiska, 28; Müslim, İman, 125; İmam Malik, İstiska, 4.

⁸³ Bkz.: İbn Haecr, age., V, 217. Geniş bilgi için bkz.: Davudoğlu, Müslim Şerhi, I, 336, 339.

⁸⁴ Buhârî, İstiska, 29.

⁸⁵ Buhârî, İstiska, 25; Müslim, İstiska, 14-16; Ebû Davud, İstiska, 10; Ahmed b. Hanbel, III, 159.

⁸⁶ Araf 7/57. Aynı meale yakın bkz.: Furkan 25/48; Neml 27/62.

"O size korku ve ümit şimşeği gösteren ve (yağmur dolu) ağır bulutları meydana getirendir.⁸⁷

"Allah O'dur ki, rüzgarları gönderir bunlar da bulutu kaldırır, derken Allah onu gökte dilediği gibi yayar ve parça parça eder, nihayet arasından yağmur çıktığını görürsün. Allah dilediği kullarına yağmuru nasip edince onlar seviniverirler."⁸⁸

"Rüzgarları gönderip de bulutları harekete geçiren Allah'tır..⁸⁹

"... Rüzgarları değişik yönlerden estirmesi de aklını kullanan toplum için dersler vardır."⁹⁰

"Görmez misin ki, Allah bir takım bulutlar çıkarıp sürüyor. Sonra onları bir araya getirip üst üste yığıyor. İşte görüyorsun ki bunlar arasından yağmur çıkıyor..⁹¹

Yorumsuz olarak buraya aldığımız ayetlerde yağmur yağmadan önce meydana gelen olaylarla ilgili bilgiler verilmektedir. "Bu ayetler bir yandan Kur'an'ın coğrafi nedenler bakımından ilk hitap ettiği Mekke, Medine sakinleri ve Arap Yarımadası bedevilerinin kolayca anlayacakları sade ve basit fikirler telkin etmekte, bir yandan da daha aydın bir toplumun, düşünmek zahmetine katlandığı takdirde, kendisinden her zaman ve her yerde bilgiler çıkarabileceği genel konulara ilişkin fikirler vermektedir..⁹² Dolayısıyla yağmur için yağmasından önce tahminde bulunabilme imkanının burada sıralamaya çalıştığımız ayetlerde belirtildiği inancındayız. Ancak bu tahminin sınırsız olmadığını, "ayrıca suni sistemlerle yağmur yağdırmanın da şartları oluşmamış bir buluttan meydana getirilemediğinin"⁹³ gözardı edilmemesi gerekmektedir.

3. Hamilenin Ne Doğuracağı:

"Her dışının neye gebe kalacağını, rahimlerin neyi eksik, neyi ziyade edeceğini Allah bilir. O'nun katında herşey ölçü ile dir."⁹⁴ ayetinin tefsirinde Buhârî İbn Ömer'den şu hadisi naklediyor: Hz. Peygamber: "Gaybın anahtarı beştir ki onları Allah bilir. Rahimlerin eksiltmekte oldukları şeyleri ancak Allah bilir. Hiçbir nefis nerede öleceğini bilmez. Kıyametin ne zaman kopacağını da ancak Allah bilir." buyurdu.⁹⁵ Yukarıdaki ayet genel olarak inanmayanlara ikaz mahiyetindeki yaratma ile ilgili ayetlerle bir arada

⁸⁷ Rad 13/12.

⁸⁸ Rum 30/48.

⁸⁹ Fatır 35/9.

⁹⁰ Casiye 45/5.

⁹¹ Nur 24/43.

⁹² Bucaille, Maurice, Tevrat, İnciller ve Kur'an, 276. Yağmurun meydana gelmesinde rüzgarın rolü ve yukarıda zikredilen ayetin tevili için bkz.: aynı eser, 281-286.

⁹³ Bucaille, age., 285-286.

⁹⁴ Rad 13/8.

⁹⁵ Buhârî, Tefsiru Sure 13/1. Ayrıca bkz.: Tevhid, 4; Ahmed b. Hanbel, II, 52.

zikredilmektedir. Ayetten de anlaşılabilceği gibi tüm canlılar için yaratılış ve çoğalmanın genel kanunu işlenmektedir. Onun için de insan neslinin durumu da ele alınmaktadır. Bütün bunların Allah'ın ilmi dahilinde ceryan ettiği belirtilmektedir.⁹⁶

Konunun teferruatına girmeden⁹⁷ insanın yaratılış ve merhaleleri ile ilgili bazı ayet ve hadislerin meallerini vermekle yetinelim.

"Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur..."⁹⁸

"O, insanı bir damla sudan yarattı..."⁹⁹

"Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz bilin ki; biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan (bağlı kalan şey, aşılansım yumurtadan), sonra uzuvları (önce) belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından (uzuvları zamanla oluşan ceninden) yarattık ki, size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz. Sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkartırız..."¹⁰⁰

"Sonra nutfeyi alaka (bağlı kalan şey, aşılansım yumurta) yaptık. Peşinden alakayı, bir parçacık et haline soktuk, bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik, bu kemileri etle kapladık sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik..."¹⁰¹

Hadislerde ise yaratılışın bu safhalarının gün olarak da tesbit edildiği görülür:

"Şüphesiz sizden birini teşekkülâtı (nutfe-i emsac) annesinin karnında 40 gün zarfında toplanır. Sonra bir o kadar zamanda bağlı kalan şey (alaka) haline gelir. Sonra bir o kadar zamanda uzuvları belirsiz canlı et halini alır (mudğa). Sonra Allah bir melek gönderir¹⁰², sonra meleğe dört şeyi yazmazı emredilir. O da rızkı, ecelini, amelini ve said ya da şaki olacağını yazar. Sonra da ona ruh üfler."¹⁰³

Diğer bir hadiste Enes b. Malik, Hz. Peygamber'den: "Allah rahime bir melek görevlendirdi. (Nutfeden rahme düşünce) melek:

⁹⁶ Sadeleştirilip özetlenerek alındı. Bkz.: Yazır, IV, 2962-63.

⁹⁷ İnsanın yaratılışı ile ilgili kapsamlı ve geniş bir çalışma Dr. M. Ali el-Bâr tarafından yapılmış olup Türkçeye "Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbâ Göre İnsanın Yaratılışı" adıyla çevrilmiştir.

⁹⁸ Al-i İmran 3/5.

⁹⁹ Nahl 16/4.

¹⁰⁰ Hac 22/5. Bkz.: Kıyamet 75/37-38.

¹⁰¹ Muminun 23/14. Bkz.: Gafir 40/67.

¹⁰² Bazı rivayetler "melek gönderilir" şeklinde meçhul nakledilir. Bkz.: Buhârî, Bedu'l-Halk, 6; Tevhid, 28; Müslim, Kader, 1.

¹⁰³ Buhârî, Bedu'l-Halk, 6; Enbiya, 1; Kader, 1; Tevhid, 28; Müslim, Kader, 1, Ebû Davud, Sünnet, 16; Tirmizî, Kader, 4; İbn Mâce, Mukaddime, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 382, 414. Hadisin bazı rivayetlerinde 40 gün yerine 40 gece şeklinde nakledilmiştir. Bkz.: Müslim, Kader, 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 430.

- Ey Rabbim, bir nutfedir. Ey Rabbim, bir kan pıhtısı (alaka)dır. Ey Rabbim, uzuvları belirsiz bir et parçası (mudğa)dir, der. Allah onu yaratmaya hükmettiğinde melek:

-Ey Rabbim, erkek midir, dişi midir? Şaki midir, said midir? Rızkı nedir? Eceli nedir?, sorularını sorar. Bunlar anasının karnında iken böylece yazılır." buyurduğunu nakletti.¹⁰⁴

Yine Abdullah b. Mesud, Hz. Peygamber'in "Nutfenin üzerinden 42 gece geçtimi Allah ona bir melek gönderir, melek ona suret verir, kulağını, gözünü, cildini, etini ve kemiklerini yaratır. Sonra: Ya Rabbi, erkek mi olacak, dişi mi? diye sorar. Rabbin dilediğini hükmeder. Melek yine yazar. Sonra melek sahife elinde olduğu halde çıkar kendisine emredilenden fazla ya da eksik yapmaz." buyurduğunu nakleder.¹⁰⁵

Huzeyfe b. Esid, Hz. Peygamber'den:

"Melek, nutfe rahimde 40 ya da 45 gün kaldıktan sonra üzerine girer ve "Ey Rabbim, said mi şaki mi? diye sorar. Bunlar yazılır. Peşinden, Ey Rabbim, erkek mi olacak dişi mi? diye sorar, bunlar da yazılır. Ameli, eseri, eceli ve rızkı hep yazılır. Sonra sahifeler dürülür. Bir daha bu hususlarda artırma ve eksiltme yapılamaz." buyurduğunu nakleder.¹⁰⁶

Buraya kadar yazılan hadisler kısa bir değerlendirmeye tabi tutulursa: ayetlerde belirtilen oluşumların gün olarak tayininden ibaret oldukları, bu yönüyle de ayetlerle manada mutabık kaldıkları görülür. Özellikle cinsiyetin belli olması açısından aralarındaki gün farkına gelince, hadisler arasında tearuz sözkonusu değildir. Çünkü "görünen dış cinsel organların oluşması 7. haftada (42 günlükken) başlar. Ve gelişmesine devam eder. Fakat erkek organı ile kız organı ancak dördüncü ayın başlarında ayırdedilebilirler."¹⁰⁷ Aminasyon sıvısından bir miktar alınarak tahlil edilmesi sonucu çocuğun cinsiyetini tesbit etme imkanını da bundan sonra olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁸ Ultrasonografi ile tesbitin ise bundan çok daha sonra, cinsiyetin iyice belirginleşmesi ile yapılabildiği kaydedilmektedir.¹⁰⁹

Burada söylenebilecek şey, insanların çocuğun cinsiyeti hakkında tesbiti ancak deney ya da ultrason yardımıyla belirlenebileceği andan sonradır. Halbuki Allah'ın ilmi sınırsızdır.

¹⁰⁴ Buhâri, Kader, 1; Enbiya, 2; Müslim, Kader, 5. (4 numaralı hadisin muhtevası da aynıdır).

¹⁰⁵ Müslim, Kader, 3.

¹⁰⁶ Müslim, Kader, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 6-7.

¹⁰⁷ el-Bar, İnsanın Yarattığı, 125.

¹⁰⁸ el-Bar, age., 124. Ayrıca bkz.: Kırca, Kur'ân-ı Kerim'de Fen Bilimleri, 169.

¹⁰⁹ Kırca, age., 165.

Beş gaybtan geriye kalan ikisine gelince:

4. Yarın Kimin Ne Kazanacağı:

Her insan yarını ile ilgili pekçok şey planlar, bunların bir kısmını gerçekleştirir. Bazılarına muvaffak olamayabilir. Başarılarını kendi çalışma, azim ve gayreti ile izah ederken elde edemedikleri için bahaneler bulur. Pekçok insanın bu kadarla kalmadığı, kendi geleceği ile ilgili bilgiler almak için falcılara, kahinlere, medyumlara başvuranların yanında, kendi kendisine şans oyunları ihdas edip bunlardan medet umanlara bile her devirde rastlanabilmektedir. Ama ilgili ayette "Hiç bir nefis yarın ne kazanacağını bilmez"¹¹⁰ buyrulmuştur.

5- Kimin nerede öleceği:

Ayette "Hiçbir nefis nerede öleceğini bilmez"¹¹¹ buyrulmuştur. Allah'ın insanın başına ne geleceğini ve nerede öleceğini bildirmemesi, insanın dünyadaki hayatın daha az stres ve umutla geçirmesine yardımcı olmaktadır. Ne zaman ve nerede öleceğini bilmesi yarın başına geleceklere önceden vakıf olması, insan için hoş bir şey olmasa gerektir. O nedenle buk onuda bazı umut tacirleri dışında fevkalade durumların hariç pek kimse birşey söylememiştir.

SONUÇ

Rahimlerdekini cenin ve yağmurun yağması ile ilgili olarak az ya da çok Hz. Peygamber'in açıklamaları mevcuttur. Yapılan bu açıklamalar bilgiyi gerektirir. Herhangi bir konudaki bilgi, bilgilerin çerçevesi ile sınırlı olmak kaydıyla onu gayp olmaktan çıkarır.

Hız. Peygamber'in özellikle kıyamet alametleri ile çocuğun yaratılışındaki gelişim safhalarını açıklayan hadisleri bu iki olayın temel konularını ortaya koyacak mahiyettedir. Bu bilgilerin tek tek olaylar ya da kişilere tatbiki -Peygamberlik görevi ve bir dönem yaşayıp sonra bu dünyadan ayrılması gereken insan olarak- Hız. Peygamber için ne gerekli ne de aklen mümkündür. Fakat bu meselede bir başka boyut daha var ki, o da bazıları sahabenin kanaati bazen de Peygamber'den nakledilen şu hadislerdir.

İbn Ömer, Hız. Peygamber'in "Kıyamet vakit hakkındaki bilgi ancak Allah katındadır. Yağmuru O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse

¹¹⁰ Lokman 31/34.

¹¹¹ Lokman 31/34.

yarın ne kazanacağını bilmez. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.” “Ayetindeki beş şey hariç herşeyin anahtarı bana verildi.” buyurduğunu nakletmektedir.¹¹² Medine dışından gelip müslüman olan, Hz. Peygamber’in yanında bir müddet kalarak dinî meselelerle ilgili pek çok sorusunun cevabını alan birisi sonunda Hz. Peygamber’e ilimden bilmediğini şey kaldı mı? diye sorunca Hz. Peygamber Lokman Suresinin 34. ayetini okumuştur.¹¹³ Hz. Peygamber’in bu yaklaşımını bildiklerinden olsalar gerekir ki, sahabenin kanaati de bu istikamette gözükmektedir. Nitekim Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Mesud gibi, ilimde kendilerine itibar edilen, Hz. Peygamber’e yakınlıkları ile tanınan iki sahabinin bu “beş şey” hariç Hz. Peygamber’e her şeyin bilgisinin verildiği kanaatini taşıdıkları anlaşılmaktadır.¹¹⁴ Daha önce de belirtildiği gibi Hz. Aişe’nin bu konuda daha farklı bir tavrı sözkonusudur.¹¹⁵

Hız. Peygamber’in verdiği bilgiler ve bu meselelerle ilgili ayetlerdeki açıklamalar –ki bu ayetleri en iyi Hz. Peygamber’in anladığında şüphe yoktur- bi araya getirildikten sonra Hz. Peygamber, yine de bu beş şeyin bilgisinin kendisinde olmadığını beyan ediyorsa, bunların bilinenlerinin ötesinde hala bilinmeyen yönlerinin varlığı düşünülmelidir. Özellikle kıyametin zamanı ile ilgili Hz. Peygamber’in kesinlikle bazı alametler dışında bir şey söylemediği sahih hadislerle sabit olduğu gibi ilgili ayetlerde de bu açıkça bellidir. Çünkü kıyamet bir insan ömrü içinde olup biten şeylerden değildir.

Mugayyebat-ı Hamse’nin hepsi, insanın yaşadığı an esas alınırca, geçmişle ilgili değil gelecekle ilgilidir. Kıyamet hariç diğerlerini insanların yaşayarak görme imkanı; yani bunlardan bir kısmının insan hayatında şehadet aleminde gelme imkanı mevcuttur. Mesele bunların şehadet alemine gelmeden önce tespit edilebilmesi olasılığıdır. Bunlar arasında da özellikle üzerinde konuşulan; yağmurun ne zaman yağacağıının ve ana karnındaki çocuğun cinsiyetinin bilinebilmesi konularıdır. Bu konuda nas’lar bir bütünlük içerisinde ele alındığında, her insanın vakıf olabileceği şehadet alemine gelmeden önceki durumları ve oluşum safhaları ile ilgili temel kurallar hakkında ayet ve hadislerde –Allah’ın takdirinde oldukları meselesi saklı kalmak kaydıyla- insanların vakıf olabileceklerine dair bilgiler vermektedir.

Ancak bu bilgileri zaman kaydından uzak ve her hal ü karda meydana gelecek olayın detaylarını da kapsayan ve yanılma payı taşımaksızın hadiseye mutabık olabileceğini kabul etmek de mümkün gözükmemektedir. Çünkü henüz doğmamış bir bebeğin cinsiyetini tespit için hamileliğin

¹¹² Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 85-86; Tayalisi, Müsned, s. 51.

¹¹³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 369.

¹¹⁴ Aynı eser, I, 386, 438, 445.

¹¹⁵ Buhari, Tefsiri Sure 53/1; Tevhid, 4; Müslim İman, 287.

üzerinden belli bir süre geçmesi gerektiği bir yana gayb kapsamındaki bilginin sadece bebeğin cinsiyeti¹¹⁶ meselesi olmadığı ilgili hadislerdeki ifadelerden anlaşılmaktadır. Şunu da unutmamak gerekir ki, ilim zan değil kesin bilgi olmak durumundadır. Özellikle bebeğin anne karnında gelişim safhaları hakkında verdiği bilgiler, bugün en son teknoloji ile yapılan tespitlerle bu kadar aynılık arzetmesine rağmen Hz. Peygamber bu olayı da gayb kapsamı içinde değerlendiriyorsa, bilinmezliğin başka boyutlarının da varlığını düşünmek gerektiği söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel, Müsned, Beyrut 1985

Ahmed Naim, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, Ank. 1976.

Akdemir, Salih, İlmî Tefsir Hareketlerinin Değerlendirilmesi ve Ondokuz Rakamı Üzerine, Ank. 1983 (Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru'nun Giriş Bölümünde)

Albayrak, Yard. Doç. Dr. Sadık, Kur'an'da İnsan-Gayb İlişkisi, İst. 1993.

Ateş, Süleyman, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, İst. 1991.

Aynî, Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed, Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahihi'l-Buhari, Beyrut, ty.

El-Bâr, Dr. M. Ali, Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbı Göre İnsanın Yaratılışı (Çev: Abdulvehhab Öztürk), Ank. 1991.

Bucaille, Maurice, Tevrat, İncil ve Kur'an (Çev: Doç. Dr. M. Ali Sönmez), D.İ.B., Ank. 1991.

Buhari, Muhammed b. İsmail, Sahih, İst. 1979.

Çelebi, İlyas, İslâm İncancında Gayb Problemi, M.Ü.S.B.E., Basılmamış Doktora Tezi, İst. 1991

Davudoğlu, Ahmed, Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi, İst. 1980.

Draz, Abdullah, Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru (Çev: S. Akdemir), Ank. 1983.

Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistanî, Sünen, Çağrı Yay., İst. 1981.

Fazlurrahman, Ana Konularıyla Kur'an (Çev: Alparslan Açıkgenç), Ank. 1987.

¹¹⁶ Kaldı ki, cinsiyeti ile ilgili gizli kusurların doğumdan sonra bile uzun yıllar anlaşılamayabileceği yönlerin de mevcudiyeti düşünülürse mesele daha iyi anlaşılmış olur. Bununla ilgili bkz.: el-Bâr, a.g.e., s. 128.

- Heysemi, Ali b. Ebi Bekir, Mecmeu'z-Zevaid ve Menbau'l-Fevaid, Beyrut 1967.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalani, Fethu'l-Barî bi Şerhi Sahihi'l-Buharî, Kahire, 1978.
- İbn Haldun, Mukaddime (Çev: Süleyman Uludağ), Dergah Yay., İst. 1982.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Beyrut 1969.
- İbn Mace, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezid, Sünen, thk.: M. Fuad Abdulbaki, Beyrut 1975.
- İbnü'l-Manzur, Ebu'l-Fazl Cemaluddin b. Manzur, Lisanu'l-Arabi'l-Muhit, Beyrut 1975.
- İbn Mende, Muhammed b. İshak, Kitabu'l-İman, Beyrut 1985.
- Kırca, Dr. Celal, Kur'an-ı Kerim'de Fen Bilimleri, İst. 1984.
- Kutub, Seyyid, Fî Zilali'l-Kur'an, (Çev: Bekir Karlığa), İst. 1972.
- Malik b. Enes, El-Muvatta, thk.: Muhammed Fuad Abdulbaki, Beyrut 1951.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac, Sahih, Beyrut 1954.
- Nesaî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, Sünen, Beyrut 1954.
- Nesefî, Abdullah b. Ahmed, Tefsiru'n-Nesefî, Beyrut ty.
- R. Rıza, Tefsiru'l-Menar, 1342 Baskısından ofset, Beyrut.
- Tabatabaî, Nuh b. Hüseyin, el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an, Tahran 1396.
- Tayalisi, Ebu Davud, el-Müsned, Haydarabad 1321.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa, Sünen, thk.: Ahmed Muhammed Şakir, Beyrut 1938.
- Vahidi, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed, Esbabu'n-Nüzul, Mısır 1968.
- Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer, el-Keşşaf, Beyrut ty.
- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İst. 1971.